

О. В. Шумейко,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

НОМІНАЦІЇ АКУСТИЧНИХ СИМПТОМІВ НЕГАТИВНИХ БАЗОВИХ ЕМОЦІЙ В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

У статті розглядаються особливості номінації акустичних симптомів негативних базових емоцій страху, гніву та суму у художньому дискурсі. Матеріалом дослідження слугували прозові твори сучасних американських письменників.

Ключові слова: невербальні засоби вираження емоцій, номінації акустичних симптомів, негативні базові емоції.

В статье рассматриваются особенности номинации акустических симптомов негативных базовых эмоций страха, гнева и печали в художественном дискурсе. Материалом для исследования послужили прозаические произведения современных американских писателей.

Ключевые слова: невербальные средства выражения эмоций, номинации акустических симптомов, негативные базовые эмоции.

The article deals with the peculiarities of nomination of phonic symptoms of negative basic emotions fear, anger and sadness in literary discourse. The material under investigation is modern American English prose.

Keywords: nonverbal means of expression of emotions, nomination of phonic symptoms, negative basic emotions.

Когнітивно-емоційне освоєння людиною зовнішнього та внутрішнього світу принципово знакове. Знакові системи забезпечують процес пізнання дійсності людиною та фіксують його результати за допомогою певної семіотичної системи – вербальними (природна мова) та невербальними (наприклад, архітектура, живопис, графіка тощо) засобами [4, с. 64]. Однак в умовах безпосередньо емоційного контакту між людьми великого значення набувають саме невербальні засоби комунікації, оскільки «первинна (невербальна) семіотична система перевершує вторинну (вербальну) по швидкості, прямоті, ступені відвертості та якості вираження та комунікації емоцій, а також по адекватності їх декодування адресатом» [10, с. 19].

Сучасні дослідження невербальних компонентів емоційного реагування у лінгвістиці свідчать про те, що невербальне вираження емоцій здійснюється переважно через наступні емоційні реакції: кінеми – зміни положення тіла та виразу обличчя людини, фонацію – процес мовного продукування, психофізіологічні симптоми (вегетативні, звукові та рухові) [4, с. 68-69; 2, с. 190-193]. Однак актуальними все ж таки залишаються проблеми мовної реалізації зазначених емоційних реакцій саме в американському художньому дискурсі.

Метою дослідження статті є аналіз номінацій акустичних симптомів негативних базових емоцій страху, гніву та суму в сучасній американській прозі. Для досягнення цієї мети у статті поставлено та послідовно вирішено такі завдання: описати акустичні симптоми страху, гніву й суму та визначити корпус номінацій емоційних реакцій із компонентом значення «акустичні симптоми» негативних базових емоцій у сучасному американському художньому дискурсі.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його результати можуть бути використані у викладанні курсів лексикології англійської мови, теорії та інтерпретації тексту, а також у наукових дослідженнях лінгвістичного та психолінгвістичного спрямування.

Просодика або акустична система – це «ритміко-інтонаційні сторони мовлення», які охоплюють: висоту, довготу, гучність голосового тону [5, с. 94], а також паузи, кашель, зітхання, сміх, плач [5, с. 86]. Іноді просодіку вважають рівнем паравербальної комунікації, розмежовуючи поняття невербальні та паравербальні засоби комунікації [2, с. 192]. Подібне розмежування є дискусійним, оскільки не існує єдиної класифікації паравербальних та невербальних засобів. До складу перших зараховують також просодіку та кінеми [5, с. 94-104], або кінеми та проксемику [1, с. 53], або тільки кінеми: фонаційні, мануальні, мимічні, пантомімічні, образно-конфігураційні [8, с. 624], відтак, розглядаючи, паралінгвістику як сукупність невербальних (немовних) засобів комунікації [6, с. 367]. Тому терміни паравербальні та невербальні засоби комунікації можна вважати синонімічними.

У випадку виокремлення фонації як невербального компоненту вираження емоцій, маємо на увазі емоційне забарвлення висловлювання, тобто нелінгвістичну функцію інтонації. Емоційне забарвлення висловлювання характеризується універсальними фонетичними засобами, які вказують на відповідну емоцію (страх, радість, тривогу, сум і т.п.) [9, с. 47]. Наприклад, високий пронизливий голос вважається ознакою страху [2, с. 191], а низький голос – суму [7, с. 221]. Паузи/мовчання можуть свідчити про роздратування, гнів, сором або ненависть [3, с. 346]. Відповідно в матеріалі дослідження номінації з компонентом значення «акустичні симптоми» негативних базових емоцій розуміються як звукові симптоми емоцій страху, гніву та суму (паузи, кашель, зітхання, сміх, плач), а також модифікації ритміко-інтонаційного малюнку (темп, рівень інтенсивності та висота гучності, наявність дефектів та інших індивідуальних особливостей мовлення), за рахунок яких відображається стан та настрої персонажів сучасних американських прозових творів.

Контекстне вживання номінацій невербальних реакцій у стані страху, які складають тематичну групу «Акустичні симптоми» дозволило виокремити три узагальнені симптоми страху (їхня загальна частота актуалізації – 144):

1. Звукові симптоми (71) як мимовільні фонації, які супроводжують емоційний стан страху, охоплюють дієслово *to shriek* та словосполучення *give a choked cry of horror*, *nervous laughter*, *swallow hard*. Наприклад:

He heard Alice give a choked cry of horror... [13, c. 264]; Then Alice shrieked. A few of the heat-warped boomboxes had fallen over when Clay opened the door... [13, c. 259].

2. Ритміко-інтонаційні зміни (64), які вказують на артикуляційні зміни, коли людина переживає страх (крик, шепіт, заїкання, тремтіння голосу тощо). Ці зміни представлені в матеріалі дослідження наступними мовними одиницями: *to cry, to sob, say in a horrified whisper, one's voice is tinged with fear, the words blurt hoarsely from one's throat, ask in a breaking voice, one's voice cracks, one's voice is small, cry hard*. Наприклад, заїкання у стані страху репрезентовано у реченні: «*They made him kill himself, didn't they?*» *Alice asked in a breaking voice [13, c. 265];* крик – у реченні: *The blade hovered... «No – I won't go without you,» Stacy cried... [12, c. 328].*

3. Параліч органів мовлення (9), який характеризується неспроможністю у стані страху вимовити ні слова або повну відсутність звуку та виражається за допомогою таких номінацій: *want to call out, but be unable to react, the words stuck behind one's teeth like lumps of clay*. Наприклад: *The scientist's body quivered, and Langdon sensed he was trying to move... Langdon wanted to call out, but he could not react [11, c. 514].*

Отже, результати кількісного аналізу свідчать про те, що номінація акустичних симптомів страху в сучасних американських прозових творів здійснюється переважно за допомогою тих мовних одиниць, які позначають звукові симптоми.

На противагу зазначеному, контекстне вживання номінацій акустичних симптомів у стані гніву та суму дозволило виокремити два узагальнені симптоми цих негативних емоцій: звукові та ритміко-інтонаційні симптоми. Відтак, серед номінацій акустичних симптомів гніву (частота актуалізації – 97) виокремлюються ті, які виражають:

1. Звукові симптоми (19) – стогін, крик, фрикання, які в сучасних американських прозових творах представлені або дієсловом *to snort*, або словосполученнями *one's scream is of rage, with a groan*. Наприклад: *... her scream was of rage rather than pain [13, c. 35]; Three days of searching the overlapping transcriptions, trying to identify the final three names. With a groan he flicked off the computer [12, c. 25].*

2. Ритміко-інтонаційні зміни (78), які вказують на висоту гучності, наявність індивідуальних особливостей мовлення у стані гніву, та репрезентовані низкою номінацій: *to yell, to snarl, to spit, to explode, a voice growls, one's voice is like boiling lava, one's voice sharpens like a laser, one's words sting like ice, someone sounds like a schoolteacher who has suddenly lost patience with a stubborn pupil*. Наприклад: «*I swear on my life, before this night is over, I will find you*». *Her voice sharpened like a laser [11, c. 186].*

Відтак, вербалізація акустичних симптомів гніву в сучасних американських прозових творах здійснюється переважно за допомогою номінацій, які виражають ритміко-інтонаційні зміни у стані гніву.

Номінації невербальних реакцій у стані суму, які складають тематичну групу «Акустичні симптоми» (137) складають ті, які позначають:

1. Звукові симптоми (113) – стогін, крик, звуки ковтання, схлипування та ридання, зітхання та репрезентовані відповідними мовними одиницями – дієсловами *to groan, to weep* та слвосполученнями *let out a wail of anguish, hear the lumps forming in thousands of throats, be engulfed in sobs, the weeping increases in volume; sigh an unsteady, tearful sound, sigh like a boy confronted with what may be a difficult chore*. Наприклад: *...he fell violently to his knees and let out a wail of anguish [11, c. 596]; Clay sighed – an unsteady, tearful sound – then shouldered his own pack and started walking north... [13, c. 336].*

2. Ритміко-інтонаційні зміни (24) вказують на зміни у мовному продукуванні у стані суму – підвищення тону або тремтіння голосу, зниження гучності, темпу голосу, шепіт (у поєднанні зі слізьми) та тихий, слабкий голос. Ці зміни вербалізуються у прозових творах сучасних американських письменників такими номінаціями: *to scream, to whine, to whisper, one's voice thickens with tears, say in a small, wan voice, one's voice wavers, cry in a breaking treble voice*. Наприклад: «*That is my father,*» *Vittoria said, her voice wavering. «...He was murdered last night» [11, c. 172]; «I lost it?»... «Are you sure?»» *Pretty sure, yeah,*» *she whispered, the tears spilling over [13, c. 241].**

Як бачимо, номінації акустичних симптомів суму в матеріалі дослідження представлені переважно мовними одиницями, які позначають звукові симптоми у стані суму.

Отже, невербальні компоненти емоційного реагування є акціональними та можуть проявлятися у таких зовнішніх емоційних реакціях як акустична система. Акустичні симптоми негативних базових емоцій слугують індикаторами емоційного стану особи у стані страху, гніву або суму. Номінації акустичних симптомів страху у сучасних американських прозових творах складають ті, які позначають три узагальнені симптоми страху (звукові симптоми, ритміко-інтонаційні зміни, параліч органів мовлення), тоді як номінації акустичних симптомів гніву та суму – два (звукові симптоми, ритміко-інтонаційні зміни). При цьому найчастотнішими серед номінацій акустичних симптомів страху та суму в сучасних американських прозових творах є ті, які вербалізують звукові симптоми, а гніву – ті, які позначають ритміко-інтонаційні зміни.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у проведенні порівняльного аналізу засобів мовного вираження акустичних симптомів позитивних базових емоцій у художньому дискурсі.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.
2. Грушевицкая Т. Г. Основы межкультурной коммуникации / Т. Г. Грушевицкая, В. Д. Попков, А. П. Садохин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 352 с.
3. Заморська Ю. В. Локучія комунікативного акту мовчання у японській лінгвокультурі / Ю. В. Заморська // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. Ч. 1 / відпов. ред. О. І. Чередниченко. – К. : КНУ, 2009. – Вип. 26. – С. 343–347.

4. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах : монография / Н. А. Красавский. – М. : Гнозис, 2008. – 374 с.
5. Лабунская В. А. Невербальное поведение: структура и функции / В. А. Лабунская // Социальная психология : хрестоматия / сост. Е. П. Белинская, О. А. Тихомандрицкая. – М. : Аспект Пресс, 2003. – С. 84-111.
6. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 682 с.
7. Нэпп М. Невербальное общение / Марк Нэпп, Джудит Холл ; пер. с англ. З. Замчука, А. Козлова, А. Кулакова и др. ; под ред. А. Бродоцкой. – СПб. : прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 256 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
9. Фунтова И. Л. Интонационные конструкции эмфатической речи и изменения в интонации современного русского языка / И. Л. Фунтова // Вестник МГОУ. Серия: Лингвистика. – 2009. – № 4. – С. 46-50.
10. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций : монография / В. И. Шаховский. – М. : Гнозис, 2008. – 416 с.
11. Brown D. Angels and Demons : a novel / Dan Brown. – London : Corgi Books, 2001. – 620 p.
12. Gregory J. The Book of Names : a novel / Jill Gregory, Karen Tintori. – New York : St. Martin's Paperbacks, 2008. – 341 p.
13. King S. Cell : a novel / Stephen King. – New York : Pocket Star Books, 2006. – 450 p.